

BUDAPEST SZOBRAI

AVÁROS SZOBRAI valamifajta önvallomást rejtenek. Beszámolnak a múlt nagyjairól, azokról, akiket az utódok megörökítésre érdemesítettek és példaként állítanak maguk elé, más vonatkozásban pedig szemléletes, tiszta fényt vetnek a lakosság művészetszemléletére. Az építészettel, festészettel, zenével és irodalommal egyenlő mértékben fokmérői minden kultúrának. E külső városszobrászat ügyes nevelőeszköz lehet, fejlesztheti, vagy elmaraszthatja az általános szépérzékét. Problémái ezért közérdekűek s a kis szobrászathoz és érmészetnél különösebb gonddal kell örködni fölöttük. Helyes, vagy helytelen, igaz, vagy igaztalan képet festhetnek koruk kultúrájáról. Ha hamisan szólnak róla, együttes bűnük. A város szobrainak olyannyira kell egységes képet mutatniok a zenével, irodalommal, építészettel, festészettel, hogy kétség se merülhessen fel, mely szerint mások lehetnének.

Budapest a múlt század elején érik nagyvárossá. Épületei nem sokban különböznek Pozsonyétól, de az irodalmi és kulturális élet már Pest-Budán ad gyakrabban találkozót. Bessenyei Hazafíúi Magyar Társasága «ta egyre több kísérlet igyekszik összegyűjteni az írókat. Kármán József és gróf Teleki László próbálkozása mellett a polgárházakban is hasonló mozgólódás indul. Komoly eredményeket bizonyít az Aurora-kör, majd a Kisfaludy Társaság és végül az Akadémia; fontosabb fejezeteit említve így alakult a központosított magyar irodalom. Sem vállalkozó kedvben, sem tehetségekben nem volt hiány. A nemesi kúriák, vagy a vidéki polgárházak már érdemesnek tartották litterátus képviselőiket a fővárosba küldeni. Így központosul a magyar szellemi élet, elsősorban íróival és politikusaival s ez a gyors folyamat jellemzi is a korbeli kultúrát általában is. A másik: a könnyen sértődő nemzeti öntudat, mely biztos tápot lelt a romantikában, a természetelvűségben és a történetiségben egyaránt. A korszak vezető szelleme az író, aki joggal kér részt a politika küzdelmeiből, vagy a napi újságírás még komoly feladataiból; a legismertebbek közül ezt tette B. Eötvös József és Kemény Zsigmond. A magyar műveltséggel törődő férfi politikára, szépirodalomra, kisebb mértékben tudományra, zenére, színházra adja fejét. Alig törődik a képzőművészettel. Széchenyi egyszerűen nem hitt abban, hogy a szobrászat, festészet, vagy építészet magyar embernek való. A korszak elképzelése a műveltségről az irodalom keretei között marad vagy másfelől a felvilágosulás eszméit hirdető politika terjesztése lesz. Talán ezért vállalják később többen a párizsi száműzetést. A művészek, festők, szobrászok, építészek nehezebben mozognak. Később érkeztek a fővárosba, később szervekedtek és kevesebb gondot okoztak a magyarságnak. Bécsből, Augsburgból, Olaszországból jöttek először, de a lehetőséghez képest, igyekeztek mielőbb megfelekedezni származásukról. A szobrászok közül az olasz Carlo Amadi után a bécsi Prixner Godfred és a híresebb Dunaiszky Lőrinc érkezik. Az írók mellett még inkább mesterembereknek számítottak. Azután Bauer Mihály, Huber József, a síremlékek szobrásza, majd Uhl Ferenc, ők készítik a város első szobrai. 1836-ban Fényes Elek szerint kilenc képfaragó működik a városban. Művészeti esemény a Ferenciek-terének kútpályázata, vagy az épülő Ludovika Akadémia huszonnégy katona-domborműve. Több tehetségével, vagy inkább egyenes és tudatosan magyar hitvallásával válik ki a sorból Ferenczy István, ő hirdetett első ízben programmszerűen magyar szobrászathoz. 1826-ban tervezetet nyújtott be a pozsonyi országgyűléshez, melyben egy magyar szobrásziskola felállítását kérte. Tizenhét évvel később a Pesti Hírlap már amiatt támadja Pest város tanácsát, hogy értesülése szerint a városháza oromzatszobrai magyar mester helyett a bécsi Kleibernél akarják megrendelni. Ferenczy 1832-ben nagy kitüntetésként az Akadémia levelező tagja lett és Kisfaludy halála után az Aurora gyűlésének jóvoltá-

ból jut új emlékműrendeléshez. 1839-ben megyei bizottság alakult Pesten a hazai művészet támogatására. Ez szorgalmazza Ferenczy Mátyskútjának kivitelét, de a szobrász tehetsége a nagyobb feladatokhoz nem volt elégséges. Ferenczyt Czélkúti Züllich és Alexy Károly váltja fel. A korra még inkább a tervek, a gondolatok jellemzők, semmint a megvalósult alkotások. Az új klasszikus szobrászat első példányaként Carlo Amadi kútfigurája, Pallas Atheneje került először az utcára. A szigorú és tudatos klasszicizmus megengedett módon alakul át és keveredik valamifajta történeti romantikával. Az általános hangulatnak engednek a szobrászok is, hiszen Kazinczytól, Bajzától, Vörösmartytól, Berzsenyitől tanulhattak. Beléjük vetik minden reményüket s az írók, főleg Kazinczy, szívesen nyújtanak segítő jobbot. Első követelmény, hogy a szobrász szem előtt, a fővárosban legyen. Ettől kezdődőleg szorosan együtt fejlődnek Budapesttel, még olyan ösztönző vidéki tanulmányutakat sem tesznek, mint a festők később Szolnokon és Nagybányán.

Egyes családoknál hagyományos mesterség a művészet ápolása. A Kauserek őse ötvös volt 1751-ből, az első Feszi pedig kőfaragóként szerepelt az 1803-as pesti címjegyzékben. Később szobrászokat és építészeket adtak a városnak. Bizonytalanul róják első lépteiket, de bávaságukkal, vagy sokszor hibásan mintázott formáikkal is első programját jelzik az új magyar művészetnek. Nagyobbmértetű emlékszobrok állítása a következő nemzedék feladata lesz. Az első kőszobor Katona József, 1858-ból, Züllich-től — ez nyitja meg a továbbiak változó sorát. A század második felében aránytalanul fokozódó szobrászi tevékenység kezdődik. A sokasodó emlékművek pótolni igyekeznek a régi idők mulasztásait és lépést akarnak tartani a város rohamos fejlődésével, benépesítenek minden teret és utcaszögletet. Ez a termelési módszer uralkodik máig is s ha nem jön valami változás, csökevényként ittmarad örökségül. Nem a romantikus, vagy történelmi szellem a hibás, hanem azok, akik megbújnak köpönyege mögött.

Izsó Miklós nem így gondolhatott a jövőre. Rimaszombat, Bécs és München után, 1862-ben Eötvös pártfogásával jön Pestre. Híres Búsuló juhász-ával még Münchenben alapította meg hírnevét, de itthon főleg arc-másokat mintáz. Tehetsége nem sokkal múlja felül kortársaiét, méltatói inkább ötleteit, vágyait dicsérik. Nem sokat lendít a magyar szobrászat ügyén az újonnan épült Akadémia sem. A főhomlokzat szobrai Berlinből rendelik s minden hazafias felbuzdulás ellenére sem marad több Izsó számára 180 forintnál és Révay Miklósnak az egyik sarkon elhelyezett alakjánál. A Széchenyi-szoborpályázaton Engel mögött a második helyre szorul, holott az egykori kritikus szerint „Engeléből hiányzik a historicus érzés, a magyar típus s az a büszke férfias jellem, mely Izsóban oly szerencsés kifejezést nyert“. A közönség áldozatkészségében nem volt hiány. Berzsenyi szobrára 1400, József nádoréra 40.000, Eötvösére 45.000, Széchenyiére már 145.000 és Deákéra 150.000 forint gyűlt össze. Az Eötvös-szobor pályázatát Huszár Adolf nyeri meg s ugyancsak ő fejezi be a fiatalon elhunyt Izsó Petőfijét is. Az emlékszobrokat segíti a magyar történetiség szelleme, mely előnynek könyveli el a nemzeti öntudat hirdetését és a történeti témát.

Majd a század végére új nemzedék nő fel, működésük hidat ver a távolabbi múlt és a jelen között. A legnagyobb szerephez Liptóújvári Stróbl Alajos jut, aztán Zala, de nem kap megbízatást a fővárosban a legtehetségebb és korán elhunyt Fadrusz János. A város 1880-ban külön bizottságot alakít a művészeti ügyek intézésére, azzal az elhatározással, hogy az igaz magyar művészetet segítse és a „felismert legjobbat“ valósítsa meg. Az érdeklődés fokozatosan növekszik. 1887-ben az Arany-szoborpályázatra tíz, 1894-ben a Baross-szoborpályázatra húsz, 1900-ban a Millacher-kút első pályázatára huszonegy, a másodikra két év múlva harmincöt s ugyanekkor a Vörösmarty-pályázatra negyven terv érkezik. A bizottságok munkáját a

közvélemény nem mindig helyeselte, keményebb vita alakult már Ybl Miklós, Arany János és Baross Gábor szobra körül.

Különálló feladat a világháború előtti műalkotásokkal foglalkozni. Akad közöttük szép emléke a magyar romantikának és naturalizmusnak, de több díszes helyét sem érdemli meg. Határvonalat lehetne húzni még a legtehetségesebb és legtöbbet foglalkoztatott Liptóújvári Stróbl munkái között is. De kirívó hibák és tiszteletreméltó emlékek mellett nagyobb baj az általános közepszerűség és szürkesség. Sok művészről megfeledkezett a közönség, mint Szécsi Antalról, de kellemetlen örökségként túri a Baross-szobrot. Elszomorító példa a jobb sorsra érdemes Vörösmarty alatt gyülekező sokadalom. Az ironikus gondolkozó a carrarai márványt sajnálná, nem érti, hogy miért szövetkezett Kallós és Teles, holott az utóbbi, Alpár Ignác alakjánál több tehetséget bizonyított. Szerencséje a költőnek, hogy emlékét nem szobra, hanem versei őrzik. Így járnak csúful a rövid idő alatt emlékművel kitüntetett napi politikusok, akik munkájából csak rozsdásodó bronzra, vagy szürkülő köre telik.

A közízlés romlásában a legtöbb felelősség Zala Györgyöt terheli. Patetikus, színpadias, ügyetlenül szerkesztett, sivár majd minden alkotása. Nem lehet kivétel a milleniumi emlékmű sem, melyet sokan tévesen tartanak kiváló alkotásnak. Feltűnési vágy ösztönzi alakjait. Az elemző bírálat alig találhat higgadt kifejezéseket az egyetemi templom falán elhelyezett, minden ízlésnek fittyet hányó hősi emlékmű, a Várban emelt Honvédszobor és a legtöbbet emlegetett Erzsébet királyné-csarnok jellemzésére. Az egyetemi hősi emlékmű a magyar szobrászat egyik legnagyobb tévedése, míg a Honvédszobornál inkább az ötletelenség és tehetségtelenség érzik. De megbocsátható lenne pár szobra, ha magjavesztett, elszigetelt jelenség maradna. Ám hibái általánosak, s a felelősség elsősorban őt terheli. Olyan feladatra vállalkozott, melyhez tehetsége nem volt s alkotásainak ismertté lett nevével polgárjogot szerzett a tájékozatlanok előtt. A térre, vagy utcára állított szobor nem befolyásolja a tehetséges művészt, mert van ítélőképessége, de félrevezetheti a kevéssé műértők ízlését, akik kényelemszeretetből és kényszerűségből is bíznak mások véleményében. Ha az utcán kizárólag rossz szobrokat lát, azokat fogadja el helyesnek, eltompul természetes szépérzéke és akaratlanul is ellenségévé lesz az újabb, időszerűbb, jobb művészetnek. Genthon István az Erzsébet-szoborról írva általános következtetéseket von le: „Szobrászat és emlékműszobrászat két külön világ, melynek sokkal kevesebb köze van egymáshoz, mint az első pillanatban látszik... Az előbbinek alkotója szobrász, az utóbbinak állami zsoldba kényszerült emlékműkészítő ... Arra még példa nem volt, hogy emlékmű elhatározóan befolyásolta volna a szobrászat fejlődését.“ Kevéssé vigasztalhat az a tudat, hogy ilyen hibák Európaszerte találhatók.

A múlt tévedéseit már sokszor kellett az utódoknak helyrehozni. Há a helytelen művészetszemléletet helyesebb és biztosabb váltja föl, rá kell bízni a segítség módját. A tény annál szomorúbb, mert a fővárosból hiányzik a szép barokk, reneszánsz, vagy még inkább a középkori emlékek, hogy némi útmutatással szolgáljanak. Így a közönség ízlése teljes mértékben ez újabbkori alkotásoknak van kiszolgáltatva és mintha már a bizottságok is az itthon alakult ízlés szerint ítélnének!

Önálló fejezet illetné Liptóújvári Stróbl Alajos művészetét. Némi vigaszt nyújt a sivár környezetben. Fadrusz Jánossal együtt a kor legjobb szobrásza. Még szerencsés módon ő készítette a legtöbb emléket. Mintegy húsz alkotása emlékeztet a város különböző pontjain arra a különbségre, mely az egészséges természetelvűséget és romantikát a sivár, erőszakolt szecessziótól elválasztja. Műveit ízlés és mérséklet jellemzi, ismeri a naturaliz-

mus, vagy romantika határait, melyeken belül mindig igaz művészi rangra törekszik. Kevésbé sikerült alkotásait sikerültekkel ellensúlyozza. Szigorú szerkesztő képességét és szobrászt formalitását a Várban emelt Szent István lovas emlékművével bizonyítja be. Jó alkotásaiból, tehetségéből következik, hogy a messze kalandozó áradatban is megállja helyét.

A világháború előtti emlékek közül csak a fontosabbakat, jellemzőbeket említettük. A sort szinte tetszés szerint lehet gazdagítani. Gazdagítani lehet szélesítve a kört és folytami lehet a felsorolást egészen a máig. A háború után az ország új szellem jegyében veszi számba örökségét, kezdi építkezését, de ez az új szellem megelégedezik a szobrászokról. A szobrászok folytatják ott, ahol pár éve elhagyták. Nem változik magatartásuk, első megmozdulásukkal, a szabadságtéri irredenta-szobrokkal szomorú jövőjét hirdetik a magyar művészetnek. Az elvesztett területek iránti fájdalmat nagyképűen és patétikusan értelmezik. Háromra közülük, Keletre, Nyugatra és Északra legjellemzőbb rokon stílusuk, pedig eléggé eltérő véleményű mesterek mintázták: Pásztor János, Sidló Ferenc és Kisfaludi Stróbl Zsigmond. A negyedik, Dél, Szentgyörgyi Istváné, legalább mértéktartásával, józanságával válik ki. A három szobor mesterien mintázott alakjaival sem felejtetheti ürességét. E barokk fokozás módszere oly területre csábította a szobrászokat, ahol elveszti fontosságát minden probléma s a főfeladat a kusza kompozíció helyes megoldása lesz. A négy szobor nem képviselheti az új ország induló művészetét, inkább terhes, tisztulatlan idők szülőttei. A gondolat méltóbb szimbólumokat érdemelt volna, hiszen egy egész ország figyelt a lehulló lepelre . . .

Majdnem hasonló módon lett közügy a hat évvel később felállított Kossuth-szobor. A közönség végre alkalmat talált, hogy összegyűlt keserűségét Horvayra öntse. Rossznak találja az egész csoportot és megelégedett arról, hogy végül is saját eszményeiről mond bírálatot. Pedig az emlékműből hiányzik a céltudatos, gőgös program, s időszerűtlen ábrázolási módja, festőisége a kor hangulatával magyarázható. Szomorúsága lelohaszt minden kedvet, hazafiúi önértetet s elítélik, akik más szerepet szántak neki. De súlyosabb tévedés az olyan alkotás, mely mellett közönnnyel halad el a hozzá nem értő szemlélő. Kossuth semmiestre sem méltatlan társa nemzedékének — még kevésbé a téren és környékén felállított szomszédainak. A későn emelt emlékmű mintája már 1914-ben elkészült, de két évtizednyi előnyt nyugodtan adhatott követőinek.

A problémának csak sarkpontjait lehet érinteni. A kisebb szobrok kevésbé vonják magukra a figyelmet, legfeljebb akkor, ha oly módon találkoznak, mint a Városligetben. A szándék kétségkívül nemes, mely műalkotásokkal akarja benépesíteni a kertet, de a szándék nemességének hitelét gyakran kétségbe vonják maguk az alkotások. Mintha különösebb értékkel ruházná föl a környezet a befogadott műveket. Tág terület kínálkozik a művészek önérzete és sznobizmusa előtt. Az utak és sétányok mellett fölállított szobrok között akad jobb és rosszabb, de a legnagyobb alkotás, az Iparcsamok előtti szökőkút eleve rosszat sejtet a szemlélővel: kísértetiesen panoptikumi jelenethez hasonlít. Id. Mátrai Lajos megelégedezik a szobrász kötelességéről, elveszti önmérsékletét, mellőzi a szobrászat törvényeit, a kellemesből visszatetsző, a nagyszabásúból pamflet, a természetességből unalom és értelmetlenség lesz.

A szobrászok és szobrok nem tanulnak a múlt tapasztalataiból. Kisfaludi Stróbl Zsigmond örzi legcsökönyösebben az értelmetlenné vált naturalizmust és a még közönségsikerral biztató szecessziót. Nem a naturalizmusban és realizmusban rejlik a hiba, hanem a művészen, aki rosszul érti a természet törvényeit. Kínos pontossággal mintáz, hogy elkerüljön minden kivétlivalót, de a pontosság szegénységet, ürességet és időszerűtlenséget takar, — vagy könnyedséget, mely a felületen hullámszik és nem vállal közösséget az új szobrászat problémáival. Kirívó példa a Szent Imre-emlékmű. Az alakoknak semmi közük egymáshoz. Ha

kettővel több, vagy kettővel kevesebb állna a talpazaton, senki nem venné észre a változást. Külső, patétikus kegyességgel akarja helyettesíteni az igaz hit mélységét, szenteséggel és határozatlansággal az alázat erejét. Minden vonatkozásban hamis képet nyújt a kilencszázéves magyar szent egyéniségéről, melynek kialakításáért és ébrentartásáért elsősorban a késő utókor felelős. Az emlékmű az új szobrászat törvényei szerint megbukik. Nem ismeri az egyszerű szerkesztés szabályait és még kevésbé az újabb kor követelményeit. Évtizedes mulasztásokról beszél: mintha az alkotó elfelejtett volna tudomást szerezni az impresszionista Rodin bravúrajairól, a kevésbé emlegetett Dalou műveiről, a komoly Meunier-ről, azután Maillolról, Kolberől, Barlachról, Mesztrövciről, a magyarok közül Fadruszról... A sort folytatni szinte fölösleges. Többen bizonyítják alkotásaikkal ezt a feledékenységet, Kisfaludi Stróbl más műveivel is. Nem esik messze Szent Imrétől Rákosi Jenő alakja sem. Erénye, hogy kisebb hangoskodásával kevésbé vonja magára a figyelmet. Mária Terézia korabeli huszárjának kedvessége immár polgári szállóige. Ezekhez hasonló alkotás több akad, így gróf Zichy Nándor szobra Orbán Antaltól, a Gárdonyi-emlékmű Horvay Jánostól stb., de a legtöbb felelőség mindig a legismertebb, sőt elismertebb művészt terheli.

Genthon István a Magyar Szemle 1937 júliusi számában már hosszabban írt a problémáról. Megszámolta, hogy rövid idő alatt, az Erzsébet kijályné-emlékmű kudarcba fulladt leleplezése óta, cikkéig harminckilenc szobrot kapott a főváros. Megállapításai, melyek a felelőtlen bizottsági rendszerről, a korán halhatatlanná nyilvánított halottakról szólnak, ma is égetően időszerűek. Egy rossz szobor önmagában még nem bizonyítja a halhatatlanságot. Az eltelt négy év alatt a nehezen tett ritka kísérlet még nem képes megváltoztatni senki véleményét. Az áradat azóta is tart, a cikk azóta is időszerű. Nem kívánható, hogy a túltermelés minden egyes darabja kivételes alkotás legyen, de megkövetelhetjük, hogy mai nyelven beszéljen és egy bizonyos középszínvonalat megüssön. Ehhez pedig több hit, lelkesedés és szeretet szükséges. Legújabb emlékeink az ellenkezőjét bizonyítják. Genthon enyhén ítél Pásztor János Rákóczi fölé. Lehet, hogy más, érdemes műveinek emléke kísérti: lehet, hogy egyénenként is változik a művészetszemléleti mód. Esetleg megtéveszti a külső csín, a széles előadás. Terhes emlékü új barokkot kelt életre, vagy magyar szokás szerint ápol tovább. Így vélte legpontosabban jellemezni a nagy fejedelmet, holott Rákóczi sokarcú egyénisége korszerűbb és többetmondó formát is ölthetett volna. A művész a legkönnyebb és előkelőségével a legcsalább megoldást választotta. Szerkezeti hibáit kár ismét felhánytorgatni. Nem messze tőle alig rosszabb emlék született: gróf Tisza Istváné Zala Györgytől. Hibái közismertek, de nem okoznak elég lelkiismeretfurdalást. A művésznek sikerült vele azt a jó benyomást ellensúlyozni, melyet az Andrássy-szobor keltett. Rákóczi barokkjá Hadik Andrást sem kíméli; alig van különbség közte és Görgey között. Vastagh ödettelen természet-elvűsége sivár és unalmas, egyaránt méltatlan a történelem nagy alakjaihoz, a Vár nemes történetéhez. Ugyanígy kevésbé szolgálják hőseink becsületes emlékét az újabb emlékművek. Szentgyörgyi Harminkettes szobra alig különbözik Márton Ferencétől, melyet a Vámház előtt állítottak föl. Tévedés azt hinni, hogy az efajta „erő“ képviseli leghívebben a hősiességet. Gyánússá lesz a sok gránát, tört puska. Szerkesztési készségük kimerül, ha bonyolulttá, színpadiassá, — hitük szerint természetessé teszik a beállítást. Hasonlóképpen megkerüli feladatát Ligeti Miklós Tüzeremlékműve.

A hibákat hangoztatni nem elégséges, mert alig van látszatja a jobhoz húzó szándéknak. A bíráló nem teljes, mert csak a kirívóbb példákat említhette, általánosításra kellett törekednie, — kimerítő bírálathoz vaskos kötetre lenne szükség — de nem teljes önmagában sem, újító javaslat nélkül. Az általános kép vigasztalansága hangosan követeli a jobb megoldást, a jobb

ötleteket. Már nem elég a jövőnek tett fogadalom, javítani kell a múlton is. Több feladat vár sürgős megoldásra. Terveket kell kovácsolni, új gondolatokat serkenteni, vagy régi gondolatokat ismételni, míg el nem alszanak. Alakuljon esztétikusokból, művészekből és műtörténészekből bizottság, mely sorra járja a szobrokat: határozzák meg azon szobrok sorát, melyek nem méltók a magyar szobrászathoz, de még a főváros közönségéhez sem. Féltekenyen őrizzék függetlenségüket, ne engedjenek maguk közé tolakodni a művészetén kívül más érvet, se politikust, se gazdaságit, se barátit. Az így kiválasztott szobrokat szereljük le talapzatukról, szállítsuk biztos raktárba, rejtjük el a szem elől, tegyük el az utókor számára, ítélkezzék véleményünk fölött, helyesnek, vagy tévesnek ítéli-e majd? Esetleg egy pár emberöltő múltán a visszaállítás még gazdaságosnak tűnik? Ne ítéljék korunkat barbár képrombolónak — őrizzük a bizonyítékot. Később biztosabb szemmel állíthatják őket múzeumba, vagy értékesíthetik hasznosabb módon. A csekély anyagi befektetés, melyre leszerelésüknél van szükség, bőven fog kamatozni szellemiekben. Ennyit kell áldozni a magyar műveltségre. Ha nem akad méltó utódjuk, álljon üresen a helyük, vagy emeljünk ott egyszerű kőtáblát, a nemzet nagyja emlékére, mely rövid élettörténetét és alkotásait sorolja föl, jobban szolgálja majd dicsőségét a rossz szobornál. És ha a „képromboláshoz“ külföldi példa szükséges, az is akad Olaszországban, Franciaországban. A franciák nemrég határozták el, hogy eltüntetik rossz szobraikat. Javaslatuk szigorúbb volt a miénknél: a bronzalakokat egyszerűen beöntik. A határozat Párizsban harminckét szobrot talált, melyeket meg fog semmisíteni, de hasonló kulturális munkát vállalnak a nagyobb vidéki városok is. Jól értsük meg egymást: nem a természetelvűség, a romantika ellen szólunk, kizárólag a rossz szobrokról van szó. Csak azokra kerüljön sor, melyek helyett jobb művészek jobbat csinálhattak volna, melyek visszás képet nyújtanak korunkról. De nem közelíthet bolygató szándék a múlt század első felének művészileg tán fogyatékos, de őszinte emlékei felé. Nem meghamisítani — tisztázni szeretnek a múltat és jelent. Hirdessünk új pályázatot az újabb szoborra, tehetségek már bőven akadnak fiataljaink között. Anyagi akadály alig merülhet föl, hisz az újraképző munka évekre, évtizedekre osztható el. Ne akarjunk minden dicsőséget mohón, pillanatok alatt magunknak megszerezni. A hirtelen fejlődött gyermek ritkán egészséges. Ez a betegség emészette az előző nemzedéket, de példájukon és tévedéseiken erőssé lettek a mai fiatalok. A szociális művészetpolitika kárát ne a művészet lássa.

Körülbelül ez a legfontosabb része a feladatnak, a többi már csak sokszor ismételt intés a jelen és jövő számára. Ilyen, hogy kizárólag ötven, vagy inkább száz éve halott nagyságokra kaphassanak szobrot nyilvános területen, hogy változzék meg a bizottsági rendszer, hogy a pályaműveket kiállítás, keretében mutassák be, hogy a döntésnél a nem érdekelt művészeknek és a széptannal foglalkozóknak is legyen szavuk, hogy a választásokat ne kizárólag a maradi művészetszemlélet irányítsa, hogy kerüljük és előzzük meg minden „hivatalos művészet“ kialakulását, hogy igyekezzünk megérteni az újító törekvéseket is, hogy több figyelemmel forduljunk a reményteljes jövő, mint a hanyatló, talán tévedésből közismert múlt nagyságok felé. Javaslatunk nemcsak a tehetséges szobrászok érdekében született, inkább azokért harcol, akiknek az unalmas látványtól elferdült az ízlésük, akik értetlenül állanak az efajta alkotások előtt s akiket a jobb szobrok még a magyar műveltség támogatóivá tehetnek.